

הדרך האחרונה
סיפורו של מיתוס

המכון החינוכי הישראלי ע"ש יאנוש קורצ'אק ז"ר
The Korczak Educational Institute of Israel

דמותו של קורצ'אק כפי שעולה בתיאורי 'הדרך האחרונה' ד"ר אורנה דובדבני

בסדרת מאמרונים זו ביקשנו לבחון את דמותו של קורצ'אק בתוך מיתוס 'הדרך האחרונה'. בתיאורים השונים דמותו של קורצ'אק הופכת לדמות עצומה, המכנסת תחת כנפיה את כל ההולכים בדרך זו, גם אלה ששמים לא נודע, ואין להם מצבת זיכרון. סיפורו של קורצ'אק מהווה יד זיכרון לכולם, מהווה סמל.

מתוך תיאורי 'הדרך האחרונה' שנסקרו, עולה תודעת גבורה, במונן של התעלות מעל לפחדים אישיים-אנושיים, וכן עולה דמותו של קורצ'אק כמי שעד לרגע האחרון לא סטה מהעקרונות בהם האמין כל חייו. בכל הטקסטים שבחנו מצטיירת דמותו של קורצ'אק כסמל ומופת.

בצד תפיסות משותפות אלה ביקשו מחברים שונים לייצר אצל הקוראים תודעות שונות, באמצעות הדגשים שונים המשולבים בתיאור. יש מחברים שהדגישו בתיאור 'הדרך האחרונה' את ייצוג ערכי העם היהודי. אחרים הדגישו תודעת אנושיות, מחאה והתרסה, מנהיגות והובלה, תודעת אבהות ויש שביקשו דווקא לנתץ את המיתוס ולהדגיש את היות קורצ'אק אדם ככל האדם.

מבחירתו של קורצ'אק להישאר עם הילדים, ותיאורי הליכתו עימם ב'דרך האחרונה', למרות שידע מה משמעות ההחלטה – מתגלה עד כמה תפישת-העולם של קורצ'אק היתה טבועה בו, ליוותה אותו לאורך כל חייו – עד סופם ממש. לאורך 'הדרך האחרונה' מגיעים כל הרעיונות של קורצ'אק לשיא מימושם. לכן, למרות שלמתבונן מהצד בחירתו של קורצ'אק – ללכת עם הילדים אל מותם המשותף – מצטיירת כגבורה, נדמה שלו עצמו הדבר נראה המשך טבעי לחייו, הבחירה היחידה שהיתה אפשרית, מבחינתו.

בתיאורים שונים מסופר על הצעות לשחרור ומילוט שקורצ'אק קיבל במהלך 'הדרך האחרונה'. היסטורית, יש תיעוד שקורצ'אק קיבל הצעות מידידים ועמיתים לעזוב או להסתתר עוד לפני שנכנסו לגטו, כשרק התחילו לנשב רוחות מלחמה באירופה. הוא סירב לכולן. הצעות השחרור המתוארות בדרך האחרונה, אם אכן הגיעו בכלל, הגיעו במצב שבו הכל כבר היה אבוד וכבר לא באמת הייתה בחירה.

הדרך האחרונה
סיפורו של מיתוס

המכון החינוכי הישראלי ע"ש יאנוש קורצ'אק ז"ר
The Korczak Educational Institute of Israel

חלק מהכותבים מתייחסים למערך הציפיות שלהם מהקהילה היהודית, ומאנשים המשתייכים לעם היהודי, מבחינה מוסרית, חברתית ואנושית. הם מוצאים שקורצ'אק, החילוני, מממש את המצופה בעיניהם מיהודי שומר מצוות, לעיתים הרבה יותר ממה שחברי הקהילה השומרים על המסורת עושים זאת. תיאורים אלה מדגישים את תפישת עולמו ההומניסטית, את פנימיותו, שלא הייתה נתונה לשינוי גם לנוכח השתנות הסביבה כולה.

קורצ'אק מתואר כמניף נס מחאה, למעשה מראה אפשרות לשמור על כבוד האדם גם כשנראה שהאנושיות נרמסת לחלוטין. המיתוס אומר שגם אם לא ניתן לשנות את התוצאות, אפשר שלא להסכים עם הנעשה. גם כשאי-אפשר להתנגד בכוח, אפשר להביע מחאה ובז. זאת פעולה שגם אחרים יכולים לנקוט בה, ונראה שהמחבר כותב את התיאור כדי לאפשר לאנשים נוספים לאמץ את הרעיון.

ההליכה ב'דרך האחרונה' קיבעה בזיכרון הקולקטיבי את בחירתו של קורצ'אק ללכת עם הילדים, ואת מותו עימם. זהו סיפור גבורה, אשר, לעיתים, מאפיל על עשייתו העשירה של קורצ'אק במשך כל חייו. נראה שאפשר להתייחס אל תיאור 'הדרך האחרונה' כמיתוס בפני עצמו, המתקיים לצד מפעל חייו העשיר ודמותו של קורצ'אק, שהפכה למיתוס בזכות עצמו.